

Architektura kompleksu rezydencjonalnego w Dzalisi (Gruzja)

Natalia Alexandria Lockley
Wydział Archeologii UW
nlockley05@gmail.com

Fig. 1. Mapa Iberii, wyk. N. A. Lockley.

Ekspedycja Gruzjińskiej Akademii Nauk (działająca w terenie w latach 1971-1974) zweryfikowała we wsi Dzalisi (fig.1.) pozostałości po skomplikowanej strukturze architektonicznej. Natrafiono na imponujący kompleks rezydencjonalny. Badania archeologiczne odkryły relikty architektoniczne, które zostały zinterpretowane przez specjalistów gruzińskich jako pozostałości po antycznej Zalissie⁵², wspomnianej przez aleksandryjskiego uczonego, Klaudiusza Ptolemeusza. Napotkano pozostałości m.in. dziedzińca otoczonego portykiem, dużego odkrytego basenu (piscina), prywatnych łaźni (*apodyterium*, *frigidarium*, *tepidarium*, *caldarium*) wraz z innymi pomieszczeniami, dobrze rozbudowany system hypokaustyczny (oraz system wodociągów. Kompleks posiada cechy charakterystyczne zarówno rzymskie i perskie (na terenie obiektu odkryto bazy perskie i perystyl w stylu perskim). Co świadczy o kontaktach z obiema kulturami. W całym kompleksie zaobserwowano ślady jeszcze dwóch innych łaźni (znajdujących się w innej części budynku) oraz dużą liczbę pomieszczeń o nieokreślonym przeznaczeniu.

W 2016 r. specjaliści z Uniwersytetu Warszawskiego wykonali pomiary topograficzne chronionego obszaru rezerwatu archeologicznego w Dzalisi. Badania obejmowały teren kompleksu rezydencjonalnego, gdzie były wcześniej prowadzone prace w latach 70. Według wykonanych pomiarów geodezyjnych różnice w wysokości terenu są znikome. Rezerwat z kompleksem nie znajduje się na żadnym wzniesieniu, co pozwala na analizę i próbę rozwarstwienia faz architektonicznych budynków za pomocą wykonanej ortofotomapy i planów architektonicznych przez polsko-gruzińską misję.

Podczas analizy stanowiska i okolicy wokół niego interesujący wydaje się fakt, że nie natrafiono na żadne inne relikty architektoniczne poza tym kompleksem i mauzoleum, które znajduje się po drugiej stronie rzeki Narekvavi.

Propozycja rozdzielenia faz w kompleksie rezydencjonalnym w Dzalisi

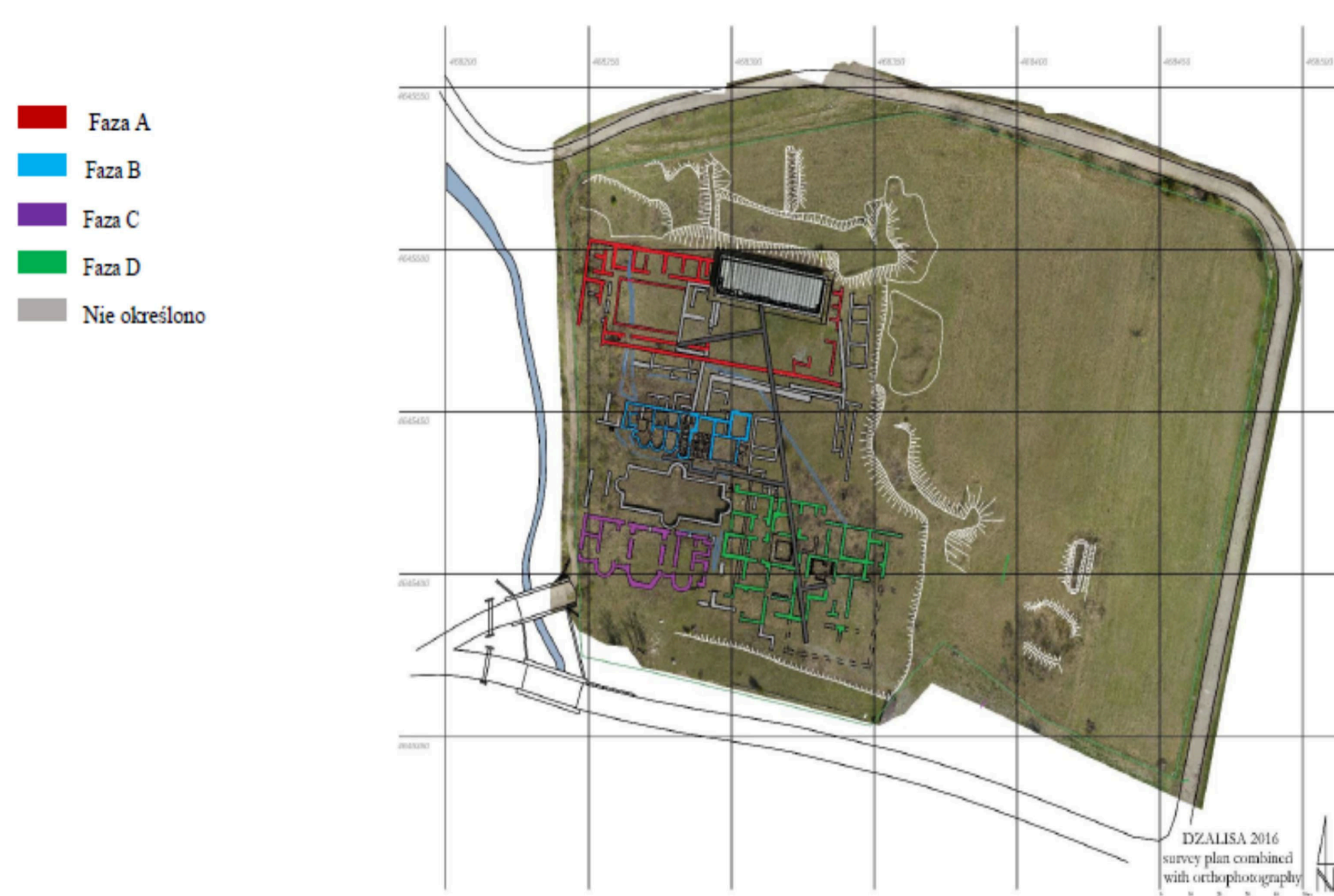

Fig. 2. Ortofotomapa z propozycją rozdzielenia faz, wyk. Magdalena Antos, Otto Bagi, Wiesław Małkowski, N.A. Lockley.

Fig. 3. Piscina, fot. P. Jaworski..

W przypadku tego złożonego kompleksu rezydencjonalnego mamy do czynienia z 4 fazami przebudowań i przeprojektowań, co można wiązać z upodobaniami mieszkańców tego obiektu lub zniszczeniami (fig. 2, 4).

W fazie A znajdują się ślady bogatego wykończenia willi, co zapewne świadczy o statusie majątkowym mieszkańców. Sam kompleks mógł wielokrotnie zmieniać właściciela, czego można się domyślać ze względu na liczne przebudowy w różnych okresach czasu.

Jeśli przyjmujemy, że kompleks znajduje się w starożytnym ośrodku Zalissa, to możemy uznać, że musiał już istnieć i dobrze funkcjonować w czasie tworzenia dzieła Klaudiusza Ptolemeusza czyli w II w. n.e. Z całą pewnością kompleks był wielokrotnie przebudowywany i remontowany. Prawdopodobnie koniec jego funkcjonowania można datować na IV wiek. Należy wspomnieć, iż są to tylko przypuszczenia. Relikty architektoniczne w czasie badań wykopaliskowych nie zostały rozwarstwione na fazy oraz brak jest jakichkolwiek raportów na ten temat, co umożliwiłoby dokładniejsze opracowanie powyżej omawianego kompleksu.

Podsumowując, pałac powstał prawdopodobnie w I w.n.e. Pierwotnym założeniem (faza A) była *villa rustica* z pisciną (fig. 3.). Północna część zawierała pomieszczenia prywatne, dziedzińce oraz łaźnie zdobione mozaikami. Obiekt prawdopodobnie został zniszczony a następnie przebudowany. Około II-III w.n.e. na terenie ogrodu na północ od basenu powstało nowe założenie kąpielowe (faza B) z ogrzewanymi podłogami i przylegającymi pomieszczeniami. Został on dużo skromniej wykonany niż w przypadku fazy A. Dalsza przebudowa miała miejsce w południowo - wschodnim skrzydle kompleksu (faza D). Dobudowano dużo większy obiekt niż w fazie B (także z pomieszczeniami kąpielowymi). Nie wiadomo, z jakiego powodu nastąpiły te zmiany. Faza C była prawdopodobnie ostatnią fazą funkcjonowania kompleksu w Dzalisi, co można powiązać z końcem użytkowania omawianej rezydencji.

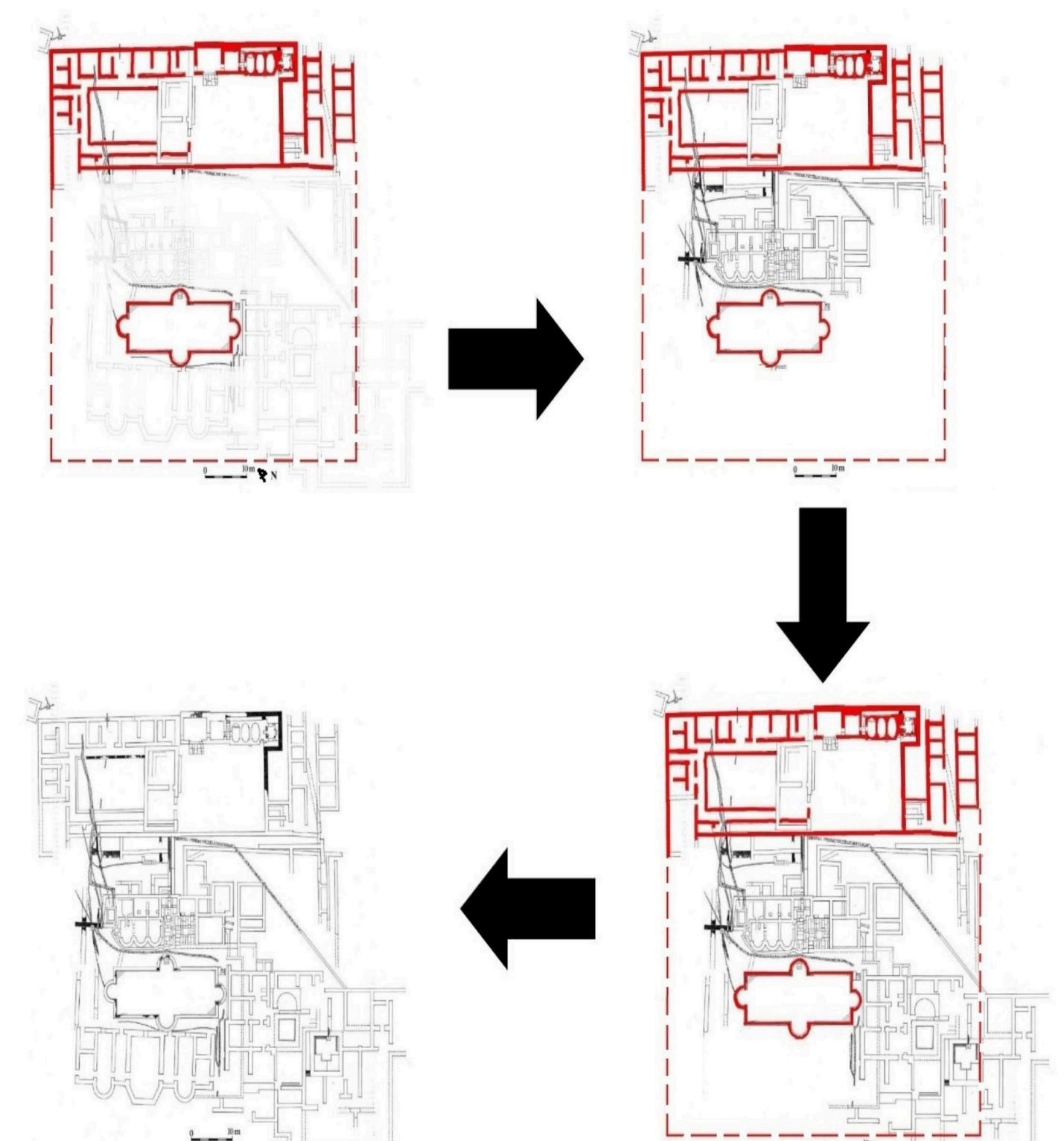

Fig. 4. Schemat zmian architektonicznych, wyk. N. A. Lockley.